

Dr Karolina Nowak

**Kontakt z pornografią młodzieży z zaburzeniami mieszanymi jako jedno
z ryzykownych zachowań seksualnych młodzieżyku drodze do przestępczej
aktywności - studium przypadku**

Streszczenie

Przedmiotem pracy jest ukazanie pornografii jako zachowania ryzykownego, które w szczególnych przypadkach może stać się zachowaniem bądź jednym z czynników ryzyka wstąpienia na drogę przestępczej aktywności seksualnej nieletnich. Przedstawiono terminologiczną charakterystykę pornografii oraz zwrócono szczególną uwagę na możliwe konsekwencje korzystania z treści pornograficznych wśród dzieci i młodzieży. W nawiązaniu do badania wykonanego metodą studium przypadku 15 – letniego chłopca przedstawiono drogę jego rozwoju oraz pojawiające się na tej drodze wydarzenia, które znacząco przyczyniły się do wzmocnienia nienormatywnych zachowań seksualnych. Szczególne miejsce w opisie i analizie przypadku zajął pomocny model przestępczości na przestrzeni życia opracowany przez Paula Ekbloma, a następnie zaadoptowany i poszerzony do tzw. *DesingAgentsCrime DAC CrimeLifecycle*. (Wotton, Marselle 2018).

Słowa kluczowe: młodzież, ryzykowne zachowanie seksualne, pornografia, przestępczość

Wstęp

XX wiek przyniósł ze sobą wiele przemian w zakresie seksualności człowieka, z których znaczna część stała się powodem znacznych problemów zdrowotnych i społecznych. Ryzykowne zachowania, jakie podejmowane są przez młodych ludzi w toku rozwoju seksualnego doprowadziło w konsekwencji do niekorzystnych zdrowotnie efektów. Samo pojęcie „zachowań ryzykownych” odnosi się do działań, które są potencjalnie niebezpieczne dla zdrowia i życia człowieka. Do tej grupy, zalicza się obok zażywania substancji psychoaktywnych, zaburzenia odżywiania, skłonności do zachowań przestępczych podejmowanie ryzykownych, szkodliwych, a także przedwczesnych zachowań seksualnych. Nie bez powodu wszystkie te zachowania połączono w jedną grupę – jak wynika z obserwacji, istnieje duże prawdopodobieństwo łączenia się poszczególnych zachowań ryzykownych, a tym samym zwiększenie zagrożenia dla zdrowia. (J.Imacka, M.Bulsa, s. 272-276).

Nie łatwo odpowiedzieć na nurtujące wszystkich pytanie a w szczególności rodziców oraz osoby wspomagające funkcjonowanie rodziny, czy kontakt z pornografią wywiera negatywny wpływ czy pozytywny na aktywności seksualne a następnie życie seksualne młodych ludzi?. Faktem jest natomiast, iż inaczej pornografia działa na osoby młode inaczej na dorosłych, którzy mają już doświadczenie życia seksualnego. Wszystko zależy od przyczyn podejmowania owych zachowań.

Nastolatek, który natknął się na pornografię w Internecie często na jej podstawie buduje sobie wyobrażenie o życiu seksualnym. Zaczyna wierzyć, że właśnie tak ono wygląda. Wdrukowuje sobie informacje, że aktywność seksualna ma w sobie zadaniowość i wyłącznie element fizjologiczny. Wówczas może pojawić się problem z przedmiotowym i zadaniowym traktowaniem kontaktów seksualnych, przedmiotowym traktowaniem partnerów seksualnych. Młodzież będzie przeświadczona, że mężczyzna musi być zawsze sprawny seksualnie a kobieta musi być zawsze „gotowa”. Pamiętać należy, że pornografia nie dopuszcza odmowy kontaktów seksualnych, co sprzyja u niektórych młodych zwłaszcza z innymi ryzykownymi zachowaniami, zagrożonymi niedostosowaniem społecznym z zaburzeniami rozwój ku przestępczej aktywności seksualnej.

Według Everett Bailey, Ph.D, Certified Sex Addiction Therapist, który pracuje na co dzień z problematycznymi zachowaniami seksualnymi, w tym pornografią oraz problemowymi zachowaniami on-line, przekraczającymi granice seksualnych zachowań mówi, iż faktem jest, że w ciągu 10 lat dzięki technologii jesteśmy w stanie wiedzieć więcej jak pornografia i uzależnienie seksualne wpływa na człowieka, jego mózg oraz funkcjonowanie w społeczeństwie. Uzależniająca natura pornografii pokazuje nam, jak uzależnienie od pornografii może stać się jedną z zakłóceń w rozwoju psychoseksualnym dzieci i młodzieży, przyczyną późniejszych rozpadów rodziny. Równie często prowadzi do przemocy oraz przestępczości na tle seksualnym. Donald L. Hilton, Jr., MD American Board of Neurological Surgeons (Dyplomacja Amerykańskiej Rady Chirurgii Neurologicznej) na swoim wykładzie w Warszawie w listopadzie 2018 roku przedstawił pornografię jako narkotyk, który prowadzi do uzależniającej neurochemicznej pułapki. Jest feromonem, który zmienia poziom przyjemności w mózgu i tworzy nową formę poprzez neuroformatowanie lub zmianę sposobów w jaki nasz mózg postrzega i wartościuje przyjemności.

1.1. Pornografia czym jest? od definicji po paragrafy

Pojęcie pornografii jest zagadnieniem problematycznym. Choć polskie prawo uwzględnia stosowanie sankcji, co do niektórych aspektów pornografii ustawodawca nie definiuje czym sama pornografia jest. W związku z tym pojęcia tego szukać będziemy w naukach społecznych.

Słowo pornografii wywodzi się z języka greckiego i oznacza „nierządne rysunki”.

W literaturze przedmiotu mówi się o dwóch podejściach do jej zakresu definicyjnego różniących się punktem odniesienia. W pierwszym, w centrum rozważań stawiamy twórcę materiałów pornograficznych, analizując jego intencje co do wywołania u odbiorcy pobudzenia seksualnego. Z drugim podejściu skupiamy się na jednostce, jej indywidualnym odbiorze i reakcji na materiały pornograficzne. W związku z tym możemy spotykać się z różnymi definicjami pornografii. I tak A. Jaczewski pisze, że pornografia to:

dzieło [...] pozbawione wartości artystycznej, a jego jedynym „walorem” jest przedstawienie czynności seksualnych lub części ciała w sposób wyzywający, w formie, która jakby przytłaczała wszystkie inne treści obrazu.

Krzysztof Sieja natomiast przywołuje definicję zaproponowaną przez Filara, iż mianem pornograficznych określić powinniśmy jedynie te przedmioty, których treścią jest przedstawienie czynności seksualnych sprzecznych z przyjętymi wzorcami zachowań seksualnych, opartymi na biologicznych funkcjach seksu.

A. Krawulska-Ptaszyńska analizując różne stanowiska podjęła próbę wyznaczenia kryteriów, które powinny zostać spełnione, aby dany materiał można było określić mianem pornografią. Są to:

1. „zawiera on nadmierną ilość treści seksualnych;
2. obecność dużej ilości treści o tematyce seksualnej pozwala na postawienie hipotezy, iż intencją twórcy działa było wywołanie podniecenia seksualnego u określonej (choć nierzadko bardzo wąskiej) grupy odbiorców;
3. u większości odbiorców z grupy, do której adresowany jest materiał, rzeczywiście pojawia się w wyniku jego obejrzenia podniecenie o charakterze seksualnym.” (Krawulska-Ptaszyńska, Poznań 2003, s. 12).

Tym samym proponuje, aby mianem pornograficznym nazywać te wytwory, które koncentrują się na eksponowaniu aktywności seksualnej i/lub sfery genitalnej, co do których możemy przypuszczać, że zostały wykonane w celu wzbudzenia podniecenia seksualnego i określonego kręgu odbiorców, i które podniecenie to rzeczywiście wywołują. (Ibidem, s. 12).

Lech Nijakowski szczególnie poddaje krytyce stwierdzenie dotyczące intencji twórcy jako kryterium definicyjne pojęcia pornografii. Zadaje pytanie jak zatem nazwiemy materiał naukowy czy medycznych dotyczący treści seksuologicznych wzbogacony o ilustracje aktywności seksualnej czy sfery genitalnej przy jednoczesnej wiedzy wydawcy, że zamieszczenie takich zdjęć zwiększy nakład (Nijakowski, Warszawa 2010, s. 46-47). Dlatego przychyła się do propozycji definicji pornografii proponowanej przez Jonathana Elmer. Według niego pornografia to termin używany przez dyskurs publiczny. To on stygmatyzuje pewne formy reprezentacji seksualności, cielesności zaznaczając ich nie akceptowalność, zostaje niejako wyłączony z funkcjonowania publicznego. To czy dany materiał będzie zaliczony do pornograficznego będzie zależało od wymiaru kulturowego, społecznego i politycznego danego kraju czy społeczności. To one nadają stygmat, który może ulec zmianie, w dominującym dyskursie publicznym. (Ibidem, s.49-50).

W rozwiązaniu owych dylematów definicyjnych pomagają nam klasyfikacje pornografii min H. Selg (podano za A. Krawulską-Ptaszyńską) proponuje szczegółową klasyfikację pornografii. Wyróżnia on, równocześnie definiując, trzy aspekty:

1. seksografię – szeroko pojmowana sfera seksualna człowieka;
2. erotografia – zbiór dzieł sztuki i literatury, w których prezentuje się ową sferę jako element składowy życia jednostki;
3. meta-seksografia – materiały opracowywane przez specjalistów mające na celu edukację i wychowanie seksualne (podręczniki, poradniki, encyklopedie o tematyce seksualnej), (Krawulską-Ptaszyńską, Poznań 2003, s. 13).

H. Selg pornografię rozumie jako dzieło skoncentrowane na eksponowaniu spółkowania z wyłączeniem innych kontekstów seksu. Rozróżnia przy tym pornografię ilościową i jakościową. Pierwsza dotyczy przesadnego prezentowania współżycia, które niemal przysłania inne aktywności życia. Treść materiałów utwierdza odbiorcę, że epizody seksualne są dominujące w życiu każdego człowieka. Z tego powodu nazywana jest również *pornografią irrealną*. W drugim rodzaju istotna jest treść pornografii. Tu wyróżniamy:

1. Pornografię brutalną (agresywną) – zmuszanie jednej ze stron (najczęściej kobiety), przy pomocy na przykład siły fizycznej, do odbycia stosunku. Pojawiają się tu takie elementy jak gwałt czy przemoc seksualna.
2. Pornografia degradująca – ukazywanie w materiałach pornograficznych podrzędną rolę w akcie seksualnym. Najczęściej jest to kobieta, która z euforią reaguje na każdą stymulację (również pseudoseksualną). Takie treści kreują partnerkę na dorosłą zabawkę mężczyzny, który po zaspokojeniu swoich potrzeb seksualnych czy fantazji erotycznych odrzuca ją. Kobieta jest anonimowym obiektem co niesie za sobą szereg negatywnych skutków jak chociażby uprzedmiotowienie, przemoc, wykorzystywanie i odrzucenie.
3. Pornografia łamiąca konwencje:
 - szczegółowa – przedstawienie spółkowania kobiety i mężczyzny w sposób bardzo wyrazisty i dokładny;
 - nieprzyzwoita – są to treści, w których obiekt seksualny jest społecznie nieakceptowany jako partner we współżyciu. Chodzi tu o zoofilię, pedofilię i tak dalej (Ibidem, s. 14).

Natomiast D.A Scott wyróżnił dwa typy pornografii. Pornografię typu „soft-core” („łagodna”) – nie występują tu zachowania dewiacyjne. Materiały zawierają sceny współżycia heteroseksualnego za obopólną zgodą partnerów. A. D. Scott zalicza tu również „tzw. neutralne materiały wykorzystywane do edukacji seksualnej”. Drugi typ to pornografia „hard-core”

(„twarda”) – występują tu zachowania dewiacyjne, przemoc seksualna, pedofilia, zoofilia czy zboczenia (D.A Scottt, 1995, s 13).

Problem definiowania pornografii wyraźnie wskazali Short, Black, Smith, Weterneck i Wells (2011). Przeprowadzili oni badania stanowiące analizę dotychczasowego dorobku nauki na temat szczególnego obszaru pornografii, tj. pornografii internetowej. Przeanalizowali 44 prace m.in. pod kątem tego, jak ich autorzy zdefiniowali materiał pornograficzny w procesie badania. W aż 37 z do analizy prac badanych nie przedstawiono żadnej definicji pornografii lub autorzy nie umieścili informacji na ten temat w raporcie opisującym wyniki badania. W czterech pracach badawczych opisy pornografii utrzymano na bardzo ogólnym poziomie, wskazując np. na to, że mianem pornografii można określić wszelkiego rodzaju materiały stworzone po to, by podniecały odbiorców (Fisher, Barak, 2001, za: Short i in., 2011), lub zawierające opisy o wyraźnie seksualnym charakterze (Traeen, Nilsen, Stgum, 2006, za: Short i in., 2011), a także obrazy przedstawiające stosunek płciowy bądź teksty opisujące seksualność za pomocą seksualnego słownictwa (Goodson, McCormick, Evans, 2001, za: Short i in., 2011).

Choć zgodnie z polskim prawem pornografa jest legalna, jej dystrybucja podlega w Polsce wielu obostrzeniom. Przepisy te mają na celu zarówno ochronę dzieci przed oglądaniem pornografii, jak i zapobieganie tworzeniu materiałów tego typu z ich udziałem.

M. Filar dokonując podziału na „pornografię klasyczną” i „pornografię dewiacyjno-perwersyjną”. Wyjaśnia, że „Pornografia klasyczna stanowi prezentację przejawów seksu niesprzecznych z jego naturalnym biologicznym ukierunkowaniem i w formach wykonawczych tolerowanych społecznie, jeżeliby nawet niektóre z nich uwzględniały wyłącznie warstwę hedonistyczną seksu, z wykluczeniem warstwy prokreacyjnej, lub przybierały formy wyszukane. Zaliczamy tu głównie prezentację nagości, heteroseksualny petting, w tym także w formie fellatio i conilingus, oraz heteroseksualne stosunki, także w formach akrobatycznych i wyszukanych. Pornografia dewiacyjno-perwersyjna obejmowałaby prezentacje seksu sprzecznego z jego biologicznym ukierunkowaniem oraz seksu w nietolerowanych społecznie (lub także i prawnie) formach, chodzi o formy, które zakładają eksploatację jednego z uczestników stosunku, w szczególności eksploatację polegającą na naruszaniu w związku z aktem seksualnym, innych poza seksualnych dóbr prawnie chronionych. Zaliczymy tu więc prezentacje seksu homoseksualnego i lesbijskiego we wszystkich jego wariantach, seks sadystyczny i połączony z gwałtem i przemocą, seks pedofilski, kazirodczy, nekrofilski i zoofilski.

Wraz z wejściem w życie nowego Kodeksu karnego wprowadzono znaczące zmiany. Artykuł 202 k.k. zawiera pojęcie „treści pornograficzne”, które są przekazem informacyjnym w formie materialnej lub zdematerializowanej. Prezentują publicznie autentyczne lub wyobrażone przejawy życia seksualnego człowieka w formie ograniczonej do funkcji fizjologicznych.

M. Filar dzieli na dwie grupy próby zdefiniowania pojęcia pornografii:

1) definicje subiektywno-moralistyczne, opierające się na elemencie zamiaru sprawcy, by określoną prezentacją wywołać podniecenie seksualne u odbiorcy,

2) definicje obiektywno-pragmatyczne, opierające się nie na elemencie zamiaru sprawcy, lecz obiektywnej treści i skutków (domniemanych lub rzeczywistych) określonej prezentacji. Stanowisko co do pojęcia „treści pornograficznych” przedstawił w wyroku z dnia 23 listopada 2010 r. Sąd Najwyższy, który stwierdził: „1. Znamię „treści pornograficzne” użyte w dyspozycji art. 202 § 3 k.k. jest pojęciem prawnym, a nie medycznym czy seksuologicznym, zaś biegły seksuolog posiada wiadomości specjalne jedynie w zakresie ustalenia hipotetycznego wpływu danej prezentacji na potencjalnego odbiorcę w płaszczyźnie jego reakcji emocjonalnych, w tym seksualnych. Żaden biegły, w tym i biegły seksuolog, nie jest w stanie zastąpić Sądu w ocenie istnienia tego znamienia w danej prezentacji.

Treści pornograficzne« w rozumieniu art. 202 k.k. to zawarte w utrwalonej formie (np. film, zdjęcia, czasopisma, książki, obrazy) lub nie (np. pokazy na żywo) prezentacje czynności seksualnych człowieka (zwłaszcza ukazywanie organów płciowych człowieka w ich funkcjach seksualnych), i to zarówno w wymiarze niesprzecznym z ich biologicznym ukierunkowaniem, jak i czynności seksualnych człowieka sprzecznych z przyjętymi w społeczeństwie wzorcami zachowań seksualnych. 3. Dzieła artystyczne, a także dzieła naukowe mogą jednocześnie zawierać treści pornograficzne, zaś brak karalności produkcji, prezentacji i rozpowszechniania takich dzieł wynika, jak się wydaje, z istnienia pozaustawowego kontratypu sztuki i nauki. 4. Istotą pornografii jest przekaz określonej idei (treści), a nie jedynie udokumentalizowanej rejestracji określonego wydarzenia faktycznego. 5. Sformułowanie treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy użyte w art. 202 § 3 k.k. obejmuje swoim zakresem także przedstawianie odegranych przez aktorów scen przemocy powiązanych z treściami, o jakich mowa w powołanym wyżej przepisie, jak też tego rodzaju sceny wytworzone za pomocą różnych innych technik wizualizacji”.

Niestety, w praktyce pornografa w internecie okazuje się dostępna niemal bez ograniczeń.

Zazwyczaj zabezpieczenie sprowadza się do komunikatu informującego, że strona przeznaczona jest dla osób powyżej 18. roku życia. Często też użytkownikom pokazywane są bez żadnych ostrzeżeń reklamy, które zawierają treści pornograficzne. Większość serwisów

oferujących taki treści działa poza polską jurysdykcją, co uniemożliwia polskim organom ścigania jakkolwiek interwencję.

Pojęcie „pornografia dziecięca” obejmuje materiał pornograficzny, który w sposób widoczny przedstawia:

- osobę małoletnią w trakcie czynności o wyraźnym charakterze seksualnym;
- osobę, która wydaje się być nieletnią, w trakcie czynności o wyraźnym charakterze seksualnym;
- realistyczny obraz przedstawiający osobę małoletnią w trakcie czynności o wyraźnym charakterze seksualnym. Konwencja o cyberprzestępczości [Convention on Cybercrime] (2001), art. 9(2), Rada Europy, Budapeszt. Przyjrzyjmy się zatem co jeszcze mówią nam przepisy prawa.

I. Prawo polskie

Dzieci chronione są zarówno przed udostępnianiem im pornografii, jak i przed posłużeniem się nimi w treściach pornograficznych. W Polskim prawie pojęcie „pornografii dziecięcej” zostało rozszerzone na treści pornograficzne zawierające wytworzony lub przetworzony wizerunek dziecka, a więc także filmy animowane, rysunki, komiksy.

Ustawa Kodeks karny z 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 1997 nr. Nr 88, poz. 553 ze zmian.)

Art. 202.

§ 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Kto sprowadza, przechowuje lub posiada treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1-4b, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Zabronione jest nie tylko produkowanie czy utrwalanie (np. robienie zdjęć czy nagrywanie) pornografii dziecięcej (z udziałem dzieci poniżej 15 roku życia), ale także samo ich posiadanie.

II. Prawo międzynarodowe

Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. ratyfikowana przez Prezydenta Polski na mocy ustawy z dnia 21 września 1990 r. o ratyfikacji Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

Art. 34. Państwa-Strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. Dla osiągnięcia tych celów Państwa-Strony podejmą w szczególności wszelkie właściwe kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania:

- a) nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych;
- b) wykorzystywaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych;
- c) wykorzystywaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach.

Reasumując pojęcie pornografii nie ma charakteru absolutnego, zmienia się wraz z obowiązującą kulturą, obyczajowością, wprowadzanymi przepisami prawa.

1.2. Kontakty dzieci i młodzieży z pornografią

Skala kontaktu dzieci i młodzieży z pornografią była dotychczas w Polsce słabopoznana. Dlatego w 2017 roku Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę na zlecenie Ministerstwa Zdrowia zrealizowała

pierwsze ogólnopolskie reprezentatywne badania nastolatków dotyczące ich kontaktu z pornografią. Badanie przeprowadzono w szkołach na terenie całego kraju za pomocą anonimowej ankiety internetowej. Zostało nim objętych 3943 uczniów w wieku od 11 do 18 lat. Udział w badaniu był anonimowy i dobrowolny, wymagał pisemnej zgody rodzica lub opiekuna dziecka oraz ustnej zgody samego dziecka. W celu zminimalizowania ryzyka odniesienia przez uczestników badania szkód, w procesie tworzenia kwestionariusza brał udział zespół ekspertów. Przeprowadzono także pilotaż narzędzia. Wszyscy uczestnicy badania poinformowani zostali o numerze bezpłatnego Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111 w sytuacji, gdyby chcieli porozmawiać na temat kwestii poruszanych w kwestionariuszu. Badanie uzyskało pozytywną opinię Komisji ds. Etyki Badań Naukowych z Udziałem Człowieka Uniwersytetu Warszawskiego.

Ile nastolatków ma kontakt z pornografią?

43% dzieci i młodzieży w Polsce miało kiedykolwiek kontakt z pornografią lub materiałami o treści seksualnej. Częściej kontakt z pornografią mają chłopcy (50%) niż dziewczyny (36%). Odsetek nastolatków mających styczność z pornografią rośnie wraz z wiekiem: od 21% w wieku 11–12 lat do 63% w wieku 17–18 lat. 18% nastolatków w Polsce ma kontakt z pornografią co najmniej raz w tygodniu, w tym 8% – codziennie.

Gdzie następuje kontakt z pornografią?

Dzieci i młodzież mają z nią kontakt głównie przez internet (92%), w dalszej kolejności w telewizji (33%) i prasie (19%), a 16% napotkało takie treści na ulicy (np. ulotki).. Młodzi ludzie najczęściej (79%) mają kontakt z pornografią w internecie za pośrednictwem telefonu komórkowego. Jednocześnie tylko 11% dzieci mających internet w telefonie przyznało, że ma zainstalowany jakikolwiek program kontroli rodzicielskiej.

Co dokładnie oglądają?

69% uczniów, którzy mieli kontakt z materiałami o charakterze seksualnym, zaznaczyło, że były to obrazki, zdjęcia albo filmy pokazujące nagą osobę. 60% – materiały pokazujące stosunek seksualny. 52% – obrazki lub filmy pokazujące intymne części ciała. Szczególnie niepokojące jest, że aż 22% miało kontakt z materiałami pornograficznymi zawierającymi sceny przemocy.

Badania na ten temat przeprowadził także Instytut Profilaktyki Zintegrowanej. Były nim objęte szkoły gimnazjalne w dziesięciu województwach w latach 2010–2014. Badania zostały przeprowadzone na ogromnej, ponad dziesięcioletniej próbie młodzieży z II i III klasy gimnazjum. Spośród dzieci, które miały już kontakt z pornografią, **większość chłopców (61%) i dziewcząt (42%) pierwszy raz zapoznała się z nią, zanim ukończyła 12. rok życia. Blisko połowa chłopców ogląda pornografię częściej niż kilka razy w miesiącu, a aż 15% z nich czyni to raz**

dziennie lub częściej. Według danych Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej podstawowym źródłem dostępu do pornografii jest oczywiście Internet (81% u dziewcząt i 95% u chłopców). Z przedstawionych badań z 2017 roku aż 43% chłopców w gimnazjum wskazuje telefon komórkowy jako kanał dotarcia do tych treści. Jeszcze trzy lata wcześniej 30% młodzieży gimnazjalnej uznawała telefon komórkowy za narzędzie umożliwiające dostęp do pornografii, a w roku 2013 odsetek ten wynosił 19%, co pokazuje znaczący dynamizm wzrostu tego sposobu docierania do treści pornograficznych.

Z. Izdebski (2012) w badaniach w grupie 5533 uczniów II klas szkół ponadgimnazjalnych wykazał, że 77,5% z nich miało już kontakt z pornografią (pytanie dotyczyło różnych form materiałów pornograficznych: magazynów, filmów czy treści dostępnych w internecie). Istotnie częściej byli to chłopcy niż dziewczyny (90,6 vs 64,4%). W tych badaniach 14,3% respondentów stwierdziło, że widziało pornografię przedstawiającą seks z przemocą, 17,4% – seks ludzi ze zwierzętami, a 5,6% – kontakty seksualne między osobą dorosłą a dzieckiem. Zatem część młodych ludzi dotarła do materiałów określanych mianem *twardej pornografii*.

Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią to nie tylko polski problem. Międzynarodowe badanie EU-NET-ADB z 2012 r. pokazało, że spośród badanych europejskich krajów Polska odznaczała się najwyższym odsetkiem młodychosób (14-17 lat), które deklarowały kontakt z pornografią w internecie w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. W naszym kraju wynosił on 67% podczas gdy średnia dla siedmiu krajów europejskich wyniosła 59%. Wyższe wyniki uzyskano w badaniach australijskich, gdzie ponad 90% chłopców i ponad 60% dziewczyn w wieku 13-16 lat zadeklarowało kontakt z pornografią w internecie. Z kolei w badaniach amerykańskich z 2010 r. 23% młodych ludzi w wieku 10-17 lat przyznało, że w ciągu roku poprzedzającego badanie na materiały pornograficzne w internecie trafiło przypadkowo. Był to odsetek porównywalny z wynikami opisanych wyżej najnowszych badań polskich (przypadkowo z pornografią spotkało się 25% dzieci w wieku 11-18 lat).

Według badań EU Kids Online (Kirwil, 2011) realizowanych w 2010 r. w grupie 1034 dzieci w wieku 9–16 lat z pornografią w internecie mają kontakt również młodsze dzieci. Spośród respondentów 15% zadeklarowało, że widziało na stronach internetowych materiały wyraźnie związane z seksem, a 17% przyznało również, że otrzymało wirtualne wiadomości o treści wyraźnie związanej z seksem.

Należy więc w tym miejscu zastanowić się jakie mogą konsekwencje takich doświadczeń dla rozwoju psychicznego, społecznego oraz seksualnego młodych ludzi.

1.3. Możliwe konsekwencje korzystania z treści pornograficznych dzieci i młodzieży

W dzisiejszych czasach mass media bombardują nas różnymi treściami o zabarwieniu erotycznym. Dzieci i młodzież są na nie nieustannie narażone. Oprócz tego coraz częściej spotykamy się z seksualizacją coraz młodszych dzieci (np. reklamy o zabarwieniu erotycznym, których bohaterkami są małe dziewczynki i mali chłopcy, bo seksualizacja ich także dotyka). Przestrzeń publiczna podlega postępującej seksualizacji, a dostęp do technologii informatycznych jest w zasadzie nieograniczony. W efekcie obok klasycznych już zachowań ryzykownych podejmowanych przez dzieci i młodzież pojawiają się nowe zagrożenia: kompulsywne korzystanie z tych technologii w postaci gier komputerowych, cyberprzemoc czy cyberseks. Szczególnym problemem jest korzystanie przez dzieci i młodzież z pornografii internetowej. Zagroza ono bowiem prawidłowemu rozwojowi psychospołecznemu. Dawniej pornografia, czyli treści mające wywołać podniecenie seksualne, była limitowana (wg prawa treści pornograficzne mogły pojawiać się w telewizji po godz. 22). Podobnie wiekovej odbiorcy dało się zweryfikować (przy próbie zakupu czasopism o tym charakterze czy wypożyczenia filmów na DVD). Z badań przeprowadzonych przez Instytut Profilaktyki Zintegrowanej (IPZIN) wynika, że aż 72% chłopców deklarujących korzystanie z pornografii robi to za pomocą Internetu. W sieci, niestety, ograniczeń nie ma. Wystarczy kilka kliknięć myszką, by zyskać dostęp do setek różnych anonimowych „partnerek”. I to bez narażania się na wstyd czy zażenowanie, które towarzyszą próbom zakupu takich materiałów na stacji benzynowej, w saloniku prasowym czy sex-shopie. Podobne dane uzyskano w badaniach międzynarodowych wykonanych na zlecenie Komisji Europejskiej. Z raportu EU NET ADB (2012) wynika, że aż 67,3% młodzieży w wieku 14-17 lat miało kontakt z treściami pornograficznymi w Internecie. Z przywołanych wyżej badań IPZIN wynika, że częsty kontakt z pornografią (od kilku do kilkadziesiąt razy w miesiącu) ma prawie połowa (46%) chłopców w wieku gimnazjalnym, przeszło jedna piąta (21%) gimnazjalistek. Pornografia, uważana za domenę typowo męską (z racji nawet uwarunkowań psychofizjologicznych), staje się obecnie częścią również kobiecej rzeczywistości. Jest to skutek kulturowego procesu seksualizacji dziewcząt. Zresztą przemysł pornograficzny próbuje kreować tę potrzebę, produkując pornografię dla kobiet – bardziej zhumanizowaną wersję męskiej pornografii. Dlaczego młodzież sięga po pornografię? W okresie dojrzewania podniecenie seksualne, początkowo nieukierunkowane, związane z odczuciem silnego napięcia, podlega tzw. mentalizacji. Oznacza to, że młody człowiek zaczyna zdawać sobie sprawę, co jest przedmiotem tego napięcia i jakie są sposoby jego rozładowania. Odbiera jednak sprzeczne sygnały. Z jednej strony podlega hamującym wpływom domu rodzinnego, szkoły i religii. Z drugiej – otrzymuje przekazy erotyzujące od rówieśników, z mass mediów, niektórych czasopism młodzieżowych, reklam (w dzisiejszych czasach chyba nie ma towaru i usługi, które nie byłyby sprzedawane przy wykorzystywaniu erotyki czy seksu – od samochodów, kosmetyków, odzieży po usługi bankowe, wózki widłowe, gładź gipsową czy wędliny). Dotego ciąży nad nim społeczny zakaz podejmowania kontaktów seksualnych. Drogą indywidualnego

doświadczenia młody człowiek znajduje więc sposób, jak rozładować napięcie seksualne, nie łamiąc tego zakazu.

Pornografia w Internecie i jej dostępność dla każdego (w tym dzieci i młodzieży) jest dziś znaczącym zagrożeniem. Co rusz w obszarze seksualności pojawiają się pewne zachowania, które należy rozpatrywać w kontekście nowych jakościowo zjawisk społecznych. Samo korzystanie z pornografii, a szczególnie internetowej, może rodzić uzależnienie od niej. Już w 1996 roku dr Wiktor Claim z Uniwersytetu w Utah na podstawie swoich badań opisał cztery etapy uzależniania się od pornografii. Pierwszym jest efekt przyzwyczajenia (uzależnienia), kiedy to korzystanie z pornografii zaczyna być preferowaną formą rozładowania napięcia seksualnego (zamiast stosunku) albo kiedy pornografia warunkuje uzyskanie podniecenia. Następny etap to efekt eskalacji, związany z tendencją do poszukiwania materiałów coraz drastyczniejszych czy dewiacyjnych, by utrzymać właściwy poziom podniecenia. Kolejny jest efekt tracenia wrażliwości – materiał wcześniej uznawany przez odbiorcę za szokujący, prezentujący zachowania oceniane jako nie do przyjęcia, zaczyna być odbierany jako zwyczajny i akceptowany. Ostatni, czwarty etap związany jest ze wzrostem tendencji dowielania w życie zachowań przejętych z twardej pornografii, włącznie z łamaniem norm etycznych, a nawet prawnych. Jak wykazują współczesne badania, uzależnienie od pornografii internetowej to nie tylko zmiany w funkcjonowaniu psychicznym, indywidualnym i społecznym. To także zmiany mózgowo na poziomie biochemicznym i strukturalnym. Mózgowe mechanizmy uzależnienia od pornografii są takie same jak w przypadku uzależnienia od substancji psychoaktywnych czy uzależnień behawioralnych. Gdy człowiek podnieca się pornografią, wzrasta wydzielanie dopaminy w mózgu, co daje odczucie przyjemności. Towarzyszące temu wydzielanie białka zwanego delta FosB wzmacnia to odczucie i rodzi potrzebę częstszego kontaktu z pornografią. Z czasem mózg zaczyna się bronić przed zbyt dużymi dla niego dawkami dopaminy, zmniejszając ilość receptorów dopaminowych. Jest to odbierane przez człowieka jako zmniejszenie przyjemności z kontaktu z pornografią. Aby więc uzyskać ten sam efekt dopaminowy, trzeba sięgać po pornografię coraz częściej i coraz ostrzejszą, wcześniej uznawaną za niemoralną czy obrzydliwą. W mózgach osób uzależnionych od pornografii stwierdzono również zmiany anatomiczne: mniejszą ilość substancji szarej w korze mózgowej i mózdzku oraz mniejsze prątkowie. Ponadto niektóre procesy poznawcze przebiegają u takich osób gorzej. Mają one obniżoną wydolność w zakresie pamięci operacyjnej, trudności w podejmowaniu decyzji, rozwiązywaniu problemów i uczeniu się. Oczywiście nie wszyscy mający kontakt z pornografią wpadają w pułapkę uzależnienia. Wiele osób okazjonalnie oglądających pornografię doświadcza jedynie silnego podniecenia z potrzebą natychmiastowego jego rozładowania. W tym wypadku nie zostaje przekroczona granica między niegroźnym w sumie kontaktem z pornografią a uzależnieniem od niej (ORE, Warszawa 2015, s. 6-10). Szeroko dostępna pornografia dociera często do przypadkowych odbiorców, zanim zdolają temu zapobiec lub przeciwstawić się im. Rozmiaru krzywdy wyrządzonej

zwłaszcza dzieciom i młodzieży przez pornografię nie da się zmierzyć. Negatywny jej wpływ na człowieka jest uzależniony od wielu różnych czynników:

- wieku jej odbiorców,
- płci, cech osobowości,
- typu temperamentu,
- częstotliwości kontaktu i rodzaju używanych materiałów,
- doświadczeń seksualnych,
- potrzeby stałego pobudzania,
- skłonności do nałogów,
- umiejętności kontroli emocji,
- wrażliwości na piękno i dobro,
- przyjętego systemu wartości czy religijności.

Pornografia wywiera wpływ na dzieci i młodzież wykorzystując ich niewiedzę i niedojrzałość psychiczną. Stawia je wobec doświadczeń przerastających ich zdolności adaptacyjne oraz dostarcza wzorców do niewłaściwych zachowań. Treści pornograficzne mają najbardziej destrukcyjny wpływ na psychikę małego dziecka. Jest ono szczególnie bezbronne ze względu na mniejszą zdolność do emocjonalnego dystansu i krytyczną ocenę wobec nich. Ma również mniejszy dostęp do innych źródeł wiedzy o świecie (w tym do prawidłowości zachowań seksualnych człowieka i norm moralnych). Poza tym granica między rzeczywistością i fikcją jest w jego umyśle zatarta (Kornas-Biela.D,2000, nr 1-2,s.9)

Każdy kontakt z pornografią wywiera wpływ na psychikę dziecka. Słuchanie obscenicznych piosenek, oglądanie zdjęć lub nieprzyzwoitych filmów, czytanie wyuzdanych treści, powodują napięcie emocjonalne, wzmożoną czujność, zespół nadpobudliwości psychoruchowej lub zahamowania psychoruchowego (apatii), zaburzenia zachowania (np. ucieczki, problemy szkolne, sięganie po używki), objawy nerwicowe (np. regresywne), zaburzenia psychosomatyczne (Ibidem, s. 7). U niektórych dzieci, zwłaszcza młodszych, pod wpływem takich obrazów, kształtują się postawy *lękowe* (dzieci bojaźliwe), postawy *lękowo – agresywne* (lęk wywołuje agresję), u innych następuje „*znieczulenie*”(dzieci agresywne). „Przez kontakt z pornografią następuje również erotyzacja psychiki dziecka, jego przedwczesne rozbudzenie seksualne (Ibidem,s.7) Uwidacznia się to czasem przez podejmowanie prowokacyjnych zachowań wobec rówieśników lub młodszych dzieci, zabawy

erotyczne, „twórczość” o charakterze seksualnym (np. sporządzanie wulgarnych napisów lub rysunków), wypowiedzi o treściach seksualnych (np. brzydkie dowcipy). U niektórych dzieci, zwłaszcza u dziewcząt, psychoseksualny rozwój może zostać zaburzony w kierunku podatności na uwiedzenie lub oddawanie się prostytucji, albo przyczynić się w ich dorosłym życiu do dewiacji seksualnych np. pedofilii, transwestycyzmu, fetyszyzmu. Oglądanie scen przemocy seksualnej silnie oddziałuje na psychikę dziewczynek. „Wywołuje u dziewcząt lęk przed mężczyznami, co zaburza kształtowanie potrzebnych do rozwoju dojrzałej osobowości kontaktów z płcią przeciwną; rodzi lęk przed współżyciem seksualnym i małżeństwem; może spowodować zwrócenie się w kierunku zachowań homoseksualnych; wpłynąć na tolerowanie przemocy seksualnej uznawanej za normalną formę ekspresji emocji, a nawet za jedyne źródło uzyskiwania zadowolenia seksualnego (tendencje masochistyczne) (Ibidem, s. 10). W przypadku chłopców „kontakt z twardą pornografią stymuluje do dokonywania gwałtów, molestowania seksualnego słabszych od siebie, prowadzi do ukierunkowania ich seksualności w stronę patologicznych zachowań, a nawet przestępstw seksualnych”(Ibidem, s. 9).

Pornografia kształtuje u dzieci wypaczony i negatywny obraz świata i relacji międzyludzkich. Świat jawi się jako rzeczywistość, która nie jest w stanie zaspokoić ich podstawowych potrzeb: bezpieczeństwa i miłości. W świecie tym obowiązuje prawo silniejszego i prawo rozładowania napięć poprzez seks. Toteż jedynym sposobem przetrwania jest atak i próby wejścia w niezrozumiały świat penetracji seksualnych. Dzieci, ze względu na pewną podatność i uległość wobec takich sugestii, są bardziej skłonne do posługiwania się w życiu właśnie takimi rozwiązaniami. Przekaz tych treści oddziałuje bardziej, gdy dzieci stykają się z takim obrazem rzeczywistości również w domu rodzinnym. Dla młodego widza „twarda” pornografia stanowi czytelny przekaz: świat jest pełen seksu i agresji, życie dorosłych wypełniają seks i agresja, celem życia jest czerpanie satysfakcji z seksu i agresji, ludzie są po to, aby ich „używać lub znęcać się nad nimi, trzeba się przed nimi bronić przez atak”(Ibidem, s.8). Pornografia preferując „czarny” obraz rzeczywistości, ukazuje dominację ludzkich słabości i grzechów nad cnotami i zaletami. Bohaterowie pornografii uosabiają raczej antywartości wychowawcze i prezentują głównie „seksualne zorientowanie” oraz nastawienie na „mieć – używać, a nie być (Adamski, 2011, s.10). Dzieci i młodzież „oglądając przekazy filmowe, fotograficzne, czytając komiksy, czasopisma i opowiadania, w których prezentowane są zachowania seksualne w różnych sytuacjach, nabierają przekonania, że takie właśnie zachowania są pożądane”(Ostrowska. K, 2000, s.17, nr 2). Współcześnie internet jest głównie medium umożliwiającym kontakty międzyludzkie i to przede wszystkim kompetencje społeczne (nabywane z wiekiem i doświadczeniem życiowym), a nie kompetencje techniczne są kluczowe dla zachowania bezpieczeństwa w sieci. Dlatego też dorośli nie powinni w żadnym wypadku wycofywać się i pozostawiać dzieci i młodzież w internecie samym sobie, ale muszą mądrze towarzyszyć im w poznawaniu wirtualnego świata.

1.4. Pornografia- seksoholizm- zaburzenie kompulsywnych zachowań seksualnych

Ludzki mózg jest neuroplastyczny, to znaczy, że podlega zmianie przez cały okres życia człowieka, a nie, jak w przeszłości uważano, tylko do czasu osiągnięcia dojrzałości. Części mózgu, o których mowa była w wcześniejszym rozdziale, to obszar przedczołowej kory mózgowej, która jest odpowiedzialna za takie funkcje jak zdolność do planowania i organizowania aktywności życiowej. Jej uszkodzenie prowadzi między innymi do zachowań impulsywnych, zaburzeń koncentracji, zaburzeń pamięci, utraty zdolności przewidywania niebezpieczeństwa. Warto też zauważyć, że ta część mózgu kształtuje się dookoła 25. roku życia, co jeszcze bardziej skłania do wniosków, że pornografia jest szczególnie niebezpieczna dla dzieci i młodzieży. Szczególnie należy zwrócić w tym miejscu uwagę na młodych ludzi mających już trudności w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na różne deficyty, zaburzenia czy choroby psychiczne.

Stwierdzono znaczącą zależność między aktualnym korzystaniem z pornografii a zaburzeniami seksualnymi u młodych dorosłych. Zależności te były silniejsze w przypadku, gdy osoby te były narażone na treści seksualne i pornograficzne w okresie latencji (uśpiania) swego rozwoju psychoseksualnego (wiek 6–12 lat), (S.A. Hunt, S.W. Kraus, 2009 nr 16).

Badania naukowe dowodzą także, że dzieci oglądające treści odbiegające od realnego, codziennego życia narażone są na zaburzenia rozwojowe także w zakresie rozwoju psychoseksualnego, co wpływa również na późniejsze niekorzystne zachowania seksualne okresu wczesnej dorosłości. Zaburzenia rozwoju psychoseksualnego okresu średniego dzieciństwa (6–12 lat) związane są wedle badaczy przede wszystkim z nadmierną ekspozycją na treści seksualne w tym wieku i wykorzystaniem seksualnym (Ibidem, s. 18).

Im wcześniej rozpoczyna się regularna konsumpcja pornografii przez młodych ludzi, tym silniej konsument będzie preferował pornografię, a nie normatywne zachowania seksualne z fizycznym partnerem i tym mniej zadowolenia będzie czerpał z normalnych zachowań seksualnych. (B.Y. Park, G. Wilson, J. Berger, M. Christman, B. Reina, F. Bishop, W.P. Klam, A.P. Doan, 2014, nr 45). Bycie narażonym na intensywny kontakt z treściami seksualnymi może u dziecka wywołać traumatyczne konsekwencje już w okresie średniego dzieciństwa pod postacią nieakceptowanych przez psychikę uczuć, myśli czy zachowań, a w okresie wczesnej dorosłości zaowocować ryzykownym korzystaniem z seksu online oraz dysfunkcjami seksualnymi (S.A. Hunt, S.W. Kraus, 2009, nr 16).

Badania na 433 nastolatkach wykazały, że osoby, które oglądają pornografię, są bardziej skłonne do ryzykownych zachowań seksualnych takich jak seks analny, seks z wieloma partnerami oraz korzystanie z narkotyków i alkoholu podczas seksu. Badania również wskazują, że oglądanie pornografii przez chłopców i dziewczęta, którzy dojrzewają, powoduje, że są oni bardziej skłonni do

wysoce ryzykownych zachowań seksualnych. (Por: E.W. Owens, R.J. Behun, J.C. Manning, R.C. Reid, *The Impact of Internet Pornography on Adolescents: A Review of the Research*, „Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention”, 2012. D.K. Braun-Courville, M. Rojas, *Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors*, „Journal of Adolescent Health”, nr 45, 2009. J.D. Brown, S. Keller, S. Stern, *Sex, sexuality, sexting, and sexed: Adolescents and the media*, „The Prevention Researcher”, nr 16, 2009. Spośród 89 osób, które dopuściły się różnych form molestowania seksualnego dzieci lub dorosłych, 53% molestujących dzieci oraz 33% gwałcicieli przyznało, że intencjonalnie oglądało pornografię, jako część przygotowań do podjęcia działań przestępczych. U 30% badanych gwałcicieli odnotowano, że zapoznawali się z pornografią w wieku od 6 do 10 lat. U osób, które nie popełniły takich przestępstw molestowania czy gwałtu, odsetek ten wynosił 2%. (W.L. Marshall 1988.) Analiza okresu dojrzewania osób popełniających przestępstwa gwałtu pokazuje, że 80% gwałcicieli przyznało, iż oglądanie pornografii skutkowało potrzebą angażowania się w akty seksualne przedstawione w treściach pornograficznych. W grupie badanych, którzy nie popełnili takich przestępstw, odsetek ten wyniósł 48%. (Ibidem).

Badanie przeprowadzone przez I. Beyens, L. Vandenbosch, S. Eggermont, *Earlyz* udziałem 325 chłopców w wieku około 14 lat pokazało natomiast spadek wydajności pracy dziecka w szkole pod wpływem konsumpcji pornografii. (I. Beyens, L. Vandenbosch, S. Eggermont, 2014).

Jednym z kolejnych aspektów jest samo uzależnienie się od aktywności seksualnej w życiu dorosłym.

Paula Hall na konferencji seksuologicznej w Poznaniu (2017) zaprezentowała tzw. Model BRSC (Biological, Emotional/Relational, Social, Cultural) zawierający emocjonalne, relacyjne społeczne oraz kulturowe uwarunkowania wówczas uzależnień od seksu. Mówi ona o tak zwanych etapistycznych zachowaniach, sposobie zarządzania swoim gniewem poprzez pornografię – emocje od których osoba ta ucieka jeszcze bardziej wzmacniają zachowanie. Kolejnym ważnym czynnikiem jest kultura – społeczeństwo ma dużą swobodę seksualną ok 30 % kobiet wśród pacjentów obawia się oceny. W modelu OAT (Opportunity, Attachment, Trauma) - modelu etiologii seksuoholizmu natomiast zwróciła uwagę na uwzględnienie trzech ścieżek prowadzących do uzależnienia od seksu: wywołane traumą, zaburzeniami przywiązania lub też sama tzw. „okazja”.

Jak może zaczynać się uzależnienie?. Paula Hall wskazuje na:

- wczesna seksualizacja, wykorzystanie seksualne,
- izolacja młodych ludzi,
- nadopiekunicy rodzice, kontrola rodziców,
- ograniczone modelowanie regulacji emocjonalnych model, w którym seks jest jedynym

mechanizmem by sobie poradzić z emocjami,

-poczucie wstydu,

-niskie poczucie własnej wartości,

-sekrety rodzinne.

Obecnie w aktualizacji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD 11 pojawiły się kryteria diagnostyczne dla tak zwanych zaburzeń kompulsywnych zachowań seksualnych (Compulsive Sexual Behaviour Disorder). Oznacza to, że WHO dostrzega problem takich zachowań i włącza je w kryteria diagnostyczne zaburzeń kontroli impulsów obok piromani i kleptomani. Oznacza to również, że WHO różnicuje uzależnienie od zachowań, gdzie pojawia się uzależnienie od hazardu i od gier, od zaburzeń kontroli impulsów, gdzie umieszcza kompulsywne zachowania seksualne. CSBD, czyli zaburzenie kompulsywnych zachowań seksualnych pojawia się pod kodem 6C72 i zawiera następujące kryteria diagnostyczne: Charakteryzuje się funkcjonowaniem według uporczywego wzorca braku kontroli nad powtarzającymi się impulsami i pragnieniami seksualnymi, które skutkują powtarzającymi się zachowaniami seksualnymi. Jednym z objawów jest pojawienie się powtarzających się zachowań seksualnych, które stają się centrum życia człowieka do takiego stopnia, że zaniedbuje on swoje zdrowie, zainteresowania, obowiązki i inne ważne dla siebie zajęcia. Wyróżnia się również liczne nieudane próby znaczącego zmniejszenia powtarzających się zachowań seksualnych, a także kontynuowanie ich pomimo negatywnych konsekwencji lub mimo uzyskiwania znikomej, albo w ogóle, satysfakcji w związku z nimi. Objawy muszą utrzymywać się przez dłuższy czas, t.j. co najmniej 6 miesięcy i muszą być źródłem niepokoju w obszarze osobistym, rodzinnym, społecznym, naukowym, zawodowym lub jakimkolwiek innym ważnym obszarze życia i funkcjonowania. Niepokój związany z moralnym osądem zachowań i impulsów seksualnych nie stanowi wystarczającej podstawy do diagnozy.

1.5. Opis i analiza przypadku

Konstrukcja metodologiczna badań

Celem badań uczyniono opisanie oraz próbę podjęcia wyjaśnienia przyczyn podjęcia ryzykownych zachowań seksualnych pod postacią silnych zainteresowań pornografią w sieci ucznia szkole ogólnodostępnej. Do celów praktycznych badań potrzeba było zrozumienia samego zjawiska pornografii oraz mechanizmów z nim związanych. Niezbędna stała się także umiejętność analizowania zachowań seksualnych badanego jako zachowań normatywnych lub nienormatywnych w odniesieniu do obowiązujących w Polsce norm seksuologicznych. Istotnym aspektem okazało się pochylenie się nad występującymi zaburzeniami u chłopca i odniesienie ich do jego rozwoju seksualnego. Dla realizowania celów klinicznych badań zastosowano metodę studium przypadku, a problematyka badawcza skupiona została wokół odpowiedzi na takie problemy jak:

-Jaka była możliwa przyczyna nasilenia ryzykownych zachowań seksualnych badanego?

-Jak badany funkcjonuje z przejawianymi zachowaniami seksualnymi w roli ucznia?

-W jaki sposób kontakty z pornografią w sieci nasiliły ryzykowne zachowania seksualne i jakie tego mogą być konsekwencje?

-Kto i w jaki sposób może wspierać rozwój psychoseksualny dziecka z zachowaniami seksualnymi?

W badaniach prowadzonych metodą indywidualnych przypadków wykorzystano:

1. wywiad wydłużony,
2. obserwację uczestniczącą, obserwację bezpośrednią,
3. analizę dokumentów: Poradni Zdrowia Psychicznego, dokumentacji medycznej.

Ponadto w badaniach przyjęto kryterium formalne, którym było:

- wyrażenie zgody rodziców dziecka na prowadzenie badań na terenie gabinetu, który stał się jednocześnie terenem badań.

Charakterystyka badanego

Chłopiec lat 15, pochodzi z rodziny rozbitej. Obecnie wychowywany przez matkę i jej partnera. Związek partnerski trwa od 10 lat. Ojciec biologiczny utrzymuje sporadyczne kontakty z synem. Rodzice chłopca nie byli w związku małżeńskim. Ojciec rozstał się z matką chłopca, gdy ten miał 3,5 roku. Badany jest jedynakiem. Ciąża przebiegała prawidłowo, poród prawidłowy – bez powikłań. Matka twierdzi, iż chłopiec od urodzenia był dzieckiem jak to określa „trudnym i dziwnym”. Miewał często ataki agresji, autoagresji. Uczęszczał do żłobka w wieku czterech lat. Jednak po trzech miesiącach opiekunowie w żłobku zaczęli zgłaszać trudności w jego funkcjonowaniu: chłopiec przeważnie leżał, patrzył w jeden punkt, w trakcie czynności pielęgnacyjnych bawił się genitaliami, a w trakcie leżakowania często kładł się na brzusek i stymulował się ocierając o jak najbardziej szorstkie powierzchnie. Wówczas oceniono te zachowania jako zachowania nienormatywne, a mama została „zmuszona” poprzez ciągłe interwencje opiekunów do zabrania dziecka z placówki. Następne lata chłopiec spędził w domu z opiekunką. Mama twierdzi, iż wspomniane zachowania cały czas miały miejsce lecz starała się je ignorować. Problem nasilił się w momencie, gdy chłopiec poszedł do szkoły – oddział zerowy. Nasiliły się wówczas zachowania agresywne zarówno w stosunku do rówieśników jak i nauczycieli. Chłopiec często ściągał bieliznę i stymulował się ocierając o podłogę, ściany w klasie, łazience. Nauczyciele za każdym razem interweniowali, zwracali chłopcu uwagę a czasami nawet udzielali kar. Matka wspomina słowa nauczycielki „Wie Pani co, on jak tak stoi przy tej ścianie to tak się dziwnie rozkoszuje i dociska”. Kolejnym aspektem był poruszony przez nauczycieli w rozmowie z mamą wątek czy dziecko nie jest czasami ofiarą nadużycia seksualnego, lub czy czasami nie widział aktywności seksualnych matki z nowym partnerem?. Wówczas matka chłopca

przeraziła się stosunkiem nauczycieli i przeniosła chłopca do innej placówki. Chłopiec w nowej placówce jeszcze bardziej wpadał w agresję – gryzł, kopał, biegał po całej sali i powtarzał zachowania o charakterze seksualnym. Specjaliści szkolni wobec widocznych zachowań chłopca zaprosili rodziców na zebranie zespołu ds. pomocy – psychologicznej. W spotkaniu uczestniczyła mama i partner. Zespół zaproponował rodzicom konieczność diagnozy zachowań chłopca pod kątem autyzmu. Skierowano chłopca wraz z rodzicem do Poradni Zdrowia Psychicznego oraz Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. W oczekiwaniu na diagnozę na terenie szkoły objęto wówczas chłopca także indywidualną pomocą terapeutyczną oraz grupową formą wsparcia w celu rozładowywania emocji.

W wyniku diagnozy wstępnej u chłopca w wieku 7 lat rozpoznano schizofrenię. Rozpoczął on pod tym kontem leczenie farmakologiczne. Niestety leczenie nie przynosiło większej poprawy. Po dwóch latach matka udała się na konsultacje do innego specjalisty, który dokonał zmiany rozpoznania na Zespół Aspergera. Chłopiec prezentował wówczas zmienny obraz w funkcjonowaniu i objawy od normy do znacznej nieadekwatności. Chłopiec uciekał często w świat wyobraźni, magicznego myślenia. Jednakże nie było widać objawów wytwórczych. Następnie w wieku 10 lat zaczął często dopytywać się o niby oczywiste rzeczy o np. o to gdzie jest, jak dotrze do szkoły, czy wróci do domu?, nie rozumiał, że ktoś żartuje, miał dziwaczne wypowiedzi, przekonania, że jest kimś wielkim. W pierwszym badaniu psychologicznym stwierdzono rozwój poniżej normy, w kolejnym natomiast przeciętny. Matka uważała, że syn jednak ma schizofrenii. Ojciec biologiczny natomiast jak stwierdziła matka nie chce mieć kontaktu z „psychicznymi”. Matka w swojej wypowiedzi często odwołuje się do funkcjonowania ojca oraz porównuje je do zachowań syna „Ojciec jest taki sam, tak samo dziwaczny, inny, bez emocji – może też jakiś chory?”. Matka zapytana o dziwaczności badanego mówi „Nigdy nie odpowiadał na pytania, mówił pojedyncze słowa, bawił się tylko jedną rzeczą - samochód, jeździł z nim w kółko, bał się zostawać sam nawet na sekundę, ustawiał samochody i godzinami jeździł, nie rysował – zawsze rzucał takimi przedmiotami, nie sygnalizował niczego czasami nawet potrzeb fizjologicznych, porostów stawał i robił”. Zapytana o bodźce słuchowe, dotykowe uważa, że jak najbardziej były i są „ Przy myciu głowy zawsze była akcja, tak samo przy ubieraniu”. Zachowanie chłopca na trochę wyciszyło się, gdy pojawił się partner matki. Chłopiec w klasie czwartej zaczął mieć trudności z nauką, pojawiły się wątpliwości, że zaciera rzeczywistość, nie chciał wstawać do szkoły, często się zawieszał, był impulsywny, tworzył rysunki o treściach seksualnych, wypowiadał się wulgarnym językiem określając swoją ale także kolegów i koleżanek seksualność, stał się silnie buntowniczy. Rówieśnicy z klasy wyizolowali chłopca od bliższych relacji, a rodzice dzieci domagali się niejednokrotnie przeniesienia chłopca do innej klasy, co ostatecznie w klasie piątej miało miejsce. Wówczas chłopiec zaczął jeszcze bardziej interesować się seksualnością: zniknął na godzinę w toalecie, na pytania mamy, co tam tak długo siedzisz?- wychodził i wprost mówił „ No konia walę, a co pokazać?”. Następnie zaczął oglądać pornografię. Rozmawiał o tym na krągło.

Partner matki zauważył w komputerze, że proponuje koleżanką z klasy lub młodszym ze szkoły, by się rozbierały i wkładały sobie coś do narządów intymnych, a on na to popatrzy. Kolejnym zachowaniem było przytulanie się do mamy i nagle chwytywanie za część intymną. Mama tak to referuje „Podchodził do mnie z taką smutną miną, że chce się przytulić i nagle łapał mnie tak intensywnie za krocze albo myłam głowę schylona do wanny, a on mi rękę czy palec chciał włożyć”. Takie zachowania były coraz częstsze. Matka początkowo starała się ignorować zachowanie, potem tłumaczyła nieadekwatność takich zachowań, rozmawiała o granicach w zachowaniu, o dobrym i złym dotyku. Podobne rozmowy z chłopcem prowadził także partner. Chłopiec jednak przestał się krępować nawet w miejscach publicznych. Kulminacyjnym momentem stało się wydarzenie, kiedy matka znalazła w komputerze nagrane przez syna filmiki ich domowych zwierząt, które nakłaniał do kopulacji. Od tego momentu czasowego, czyli od klasy piątej chłopiec otrzymała nauczanie indywidualne z uwagi na orzeczenie wydane przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w kierunku niedostosowania społecznego. Sytuacja chłopca niestety wcale się nie poprawiła, wręcz nauczanie indywidualne spowodowało, iż chłopiec jeszcze bardziej wszedł w świat wirtualnej pornografii. Zaczął się intensywnie masturbować, nie przerywał zachowania nawet, gdy wchodził partner matki lub sama matka do pokoju, a on oglądał film pornograficzny. Był bezkrytyczny, przestał inicjować kontakty rówieśnicze w świecie rzeczywistym. Zaczął dzielić ludzi jak mówi matka na „psy rasowe i nierasowe”. Wszyscy są gorsi, on wyższościowy, chodził w kółko, zaczął ukazywać natrętne czynności. Matka stała się dla niego obiektem kpin i zaczął kierować do niej zdania „Hej lala chodź zrobię ci dobrze”, „Matka chodź pokaże ci jaka ma lufę ten na filmie, ciekawe czy by Ci się zmieścił?”. Partner matki zauważył w historii stron, iż chłopiec często też wchodził na strony pornografii dziecięcej. Matka wobec zachowań syna czuła bezradność. Gdzie nie poszła po pomoc otrzymywała informacje zwrotną, iż syn idzie w kierunku demoralizacji i może musi poprosić o pomoc Sąd. Ostatecznie pozyskała skierowanie na oddział psychiatryczny. Rozpoznanie końcowe dokonane przez specjalistów to: Całościowe zaburzenia rozwojowe-Zespół Aspergera, zaburzenia obsesyjno – kompulsywne, zaburzenia nawyków i popędów oraz zaburzenia hiperkinetyczne. Włączono kolejną farmakoterapię, zalecono terapię chłopca. Jak twierdzi matka sugerowano aby w przypadku pogorszenia funkcjonowania zastanowiła się nad stosownym ośrodkiem dla syna.

Przedstawiony materiał empiryczny oraz przeanalizowana literatura przedmiotu pozwalają wyjaśnić przypadek w następujący:

Przyglądając się wstępnie przypadkowi można stwierdzić, iż dominuje u pacjenta przewaga objawów z całościowych zaburzeń rozwoju – Zespołu Aspergra. Osoby z Zespołem Aspergera postrzegają świat niezwykle dosłownie. Młodzież z ZA często szuka w sieci zrozumienia, którego równie często nie maotrzymuje w realnym świecie, a komputer staje dla nich azylem bezpieczeństwa.

Chłopiec na swojej ścieżce rozwojowej napotykał na wiele trudności. Można stwierdzić, iż na początku swojej drogi rozwoju badany nie otrzymał należytego wsparcia, osoby wspomagające rodzinę raczej „pozbywały” się problemu i dokonywały zbyt wczesnej oceny zachowań, oceniając je jako silnie nienormatywne wręcz patologiczne. Późniejszy proces diagnostyczny z uwagi na niejasne objawy był rozłożony w dłuższym czasie, co mogło wpłynąć na utrwalenie pewnych zachowań czy sposobów radzenia sobie z trudnościami. Brak też odpowiedniego procesu terapeutycznego oraz spójnych oddziaływań wychowawczych czy też interwencyjno-profilaktycznych zwłaszcza wczesnej profilaktyki wobec zachowań z pewnością wpłynęło negatywnie dla podtrzymania i rozwoju późniejszych nienormatywnych już ryzykownych zachowań seksualnych: usunięty ze żłobka, przeniesiony do innej placówki i karany za ekspresje seksualne. Okres również dwuletniego leczenia psychiatrycznego w kierunku schizofrenii również był okresem, w którym zachowania seksualne nie zminimalizowały się. Ta długa czasoprzestrzeń niewątpliwie wpłynęła na rozwój zachowań seksualnych oraz wyuczenie się ich jako jednej z możliwych form odreagowania napięć. Chłopiec doświadczył także opuszczenia przez ojca, następnie opuszczała go także grupa rówieśnicza z uwagi na jego zachowania. Pojawienie się nowego partnera przy mamie, pomimo późniejszej jego akceptacji początkowo wiązało się z szeregiem zachowań agresywnych, prawdopodobnie jako przeniesienie odczuć z relacji a wręcz ich braku syn-ojciec biologiczny. Również samo wydarzenie związane ze zmianą szkoły i atmosfera wokół niej panująca nie była wydarzeniem bez znaczenia. Wszystkie te wydarzenia wpłynęły na funkcjonowanie chłopca w roli ucznia. Chłopiec ewidentnie przestał radzić sobie z materiałem edukacyjnym a towarzyszące jemu inne zaburzenia w tym zaburzenia hiperkinetyczne czy obsesyjno – kompulsywne jeszcze bardziej utrudniały realizację obowiązku szkolnego. Według B. Bonner [2007] u dzieci przejawiających zachowania o charakterze seksualnym dość często mogą występować inne wymagające interwencji problemy psychiczne takie jak: lęk, depresja, symptomy stresu pourazowego czy tak jak u przedstawianego badanego zespół nadpobudliwości psychoruchowej i cechy zaburzeń opozycyjno-buntowniczych. W tym miejscu można byłoby się zastanowić także nad zaburzeniami integracji sensorycznej. W trakcie diagnozy psychiatrycznej chłopca nie zalecono konsultacji neurologicznej, a podawane przez matkę informacje dot. trudności z bodźcami sensorycznymi. Jak wspomniano wcześniej objawy były znacząco widoczne, wręcz często były one przyczyną wielu trudności w zachowaniu chłopca np. samo odczuwanie przyjemności w stymulowaniu się przy powierzchniach chropowatych lub zimnych, nadwrażliwość przy myciu czy ubieraniu.

Przywołam w tym miejscu jak ważny w takich przypadkach model czterech kwadratów W. Dunn. Model ten wyjaśnia sposób reagowania dzieci i dorosłych na bodźce sensoryczne i opiera się na zależności między progiem reakcji a progiem pobudzenia układu nerwowego. Wynika z niego, że u dziecka, które ma wysoki neurologiczny próg pobudzenia może wystąpić dwojaka sytuacja. Pierwsza, gdy występuje słaba rejestracja bodźców, wówczas dziecko potrzebuje bodźców silnych, mocnych,

aby pojawiła się reakcja układu nerwowego. Druga wiąże się z tym, że dzieckoaktywnie szuka silnych i mocnych bodźców, bo tego domaga się jego układ nerwowy (poszukiwanie wrażeń sensorycznych). Odnosząc to do naszego badanego, można stwierdzić, że z uwagi na zaburzenia czucia głębokiego poszukiwał on wrażeń sensorycznych i znalazł je w zachowaniu masturbacyjnym. Z kolei dziecko – zgodnie z rozpatrywanym modelem W. Dunna – które ma niski próg pobudzenia będzie cechowało się dużą wrażliwością na bodźce i albo będzie ich czynnie unikać (obronność sensoryczna) lub też będzie je biernie „przyjmować” (wrażliwość sensoryczna), co w efekcie będzie prowadziło do kumulowania się nadmiernej ilości bodźców (stymulacji) i odroczonej reakcji niepotrzebnego pobudzenia. Wówczas możemy przypuszczać, iż wszelkie ekspresje seksualne mogą być próbą rozładowania napięć właśnie poprzez owe zachowanie. Widzimy również, iż wiele zachowań seksualnych może być uwarunkowanych specyficznym profilem sensorycznym, który może ujawniać się pod postacią przeciążeń w odpowiedzi na różne bodźce (Dunn, 2000, s.223-235). ***Zachowania ocierania się chłopca być może sygnalizowały istnienie problemu, z którym chłopiec nie potrafił sobie poradzić w trakcie nauki szkolnej, w sytuacji wysokiego poziomu napięcia emocjonalnego, zmian oraz konsekwencji negatywnych za przejawianie zachowań.***

Znaczącym okresem dla chłopca i rozwoju jego ryzykownych zachowań seksualnych stał się okres klasy piątej/szóstej szkoły podstawowej, który przypada na tak zwany wczesny wiek dojrzewania płciowego. Jak wiemy jest to okres, gdzie rozwój seksualny przebiega pod wpływem bardzo intensywnych zmian biologicznych. Między 10 a 16 rokiem życia chłopcy przechodzą przez jeden z czterech kryzysów hormonalnych w życiu mężczyzny, skutkujący między innymi gwałtownie rosnącym stężeniem testosteronu we krwi (2-4,5 ng/ml). Skutkuje to podwyższonym poziomem agresji oraz odczuwaniem intensywnego napięcia seksualnego. Za gwałtowną reakcję fizjologiczną nie nadąża rozwój emocjonalny (Lew-Starowicz 2010, s. 86-87). Droga, którą przechodzi nastoletni chłopiec, ma typowy przebieg. Pierwsza wcześniejsza, trwa mniej więcej do 14 roku życia. Rozwój seksualny nastolatka pozostaje pod wpływem procesu uniezależniania się od rodziców i przynależności do grupy rówieśniczej. Kontakty z rodzicami nabierają innego charakteru. Przypominają pełne konfliktów kontakty z fazy edypalnej. Matka czyli rodzic płci przeciwnej, budzi pragnienia seksualne. (Beisert 2012, s. 147). *Co nie wątpliwie ukazał badany prowokując matkę w aspekcie seksualnym, głównie po obejrzeniu pornografii. Ojciec – traktowany jako rywal-jest obiektem wrogości chłopca (Ibidem, s.147). Tym bardziej wrogi stosunek był do ojca biologicznego, który opuścił syna we wczesnych latach dzieciństwa, a ich kontakty były i są sporadyczne bez zabarwień emocjonalnych. Tak istotny w tym okresie aspekt rozwoju seksualnego w kontekście przynależności do grupy rówieśniczej nie mógł mieć miejsca z uwagi na odcięcie chłopca z życia szkoły, klasy, grupy na rzecz kontaktów wirtualnych-rzadko kiedy z rówieśnikami.*

W tym okresie rozwoju konflikty zawierają większy ładunek agresji, negacji, krytyki. Zakaz realizacji pragnień seksualnych w rodzinie i przemiany fizyczne tego okresu sprawiają, że aktywność

chłopców (uogólniona, a nie tylko seksualna) ukierunkowana na kontakty z rówieśnikami znacznie wzrasta (Beisert 2012, s. 147). Grupa stanowi najważniejszy teren kształtowania się postaw wobec seksualności, nabywania norm i okazywania ekspresji seksualnej. Z punktu widzenia dorosłych zachowań niedojrzałych. Chłopcy chętnie i bez skrępowania pokazują własne narządy płciowe i je porównują. *Podglądają, oglądają osoby tej samej lub odmiennej płci. Chętnie oglądają materiały o treści erotycznej i pornograficznej, inicjują zabawy erotyczne. Zachowania chłopców kierowane są do wielu osób.* Można zauważyć również silne niepohamowanie, a kontrola jest nastawiona raczej na ukrycie zachowań przed dorosłymi. W drugiej połowie okresu dorastania po 14 roku życia wiedza chłopca o zachodzących w nim przemianach rośnie, więc zachowania są bardziej świadome. Chłopiec często i w sytuacjach nie zawsze intymnych odczuwa pobudzenie. Rozładowanie napięcia seksualnego przynosi wyraźną ulgę, która ma również moc obniżania lęku i uspokajania (Ibidem, s. 148). *Niestety tak ważna w tym okresie grupa rówieśnicza nie miała miejsca. Chłopiec był odizolowywany od najmłodszych lat z grupy rówieśniczej a następnie poprzez orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego.* Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oceniała zachowanie jako objawy niedostosowania społecznego chłopca.

Jak natomiast można wytłumaczyć ryzykowne zachowanie seksualne związane z zainteresowaniem dziecięcą pornografią badanego?, warto odwołać się z góry do ogólnego funkcjonowania psychospołecznego osób z Zespołem Aspergera. Młodzież ta może wierzyć, że coś co jest łatwo dostępne w Internecie, byłoby również legalne i uznane za moralnie legalne. Łatwość dostępu do pornografii i ogromna praktyczna umiejętność osób z ZA w zakresie rzeczy technicznych powoduje istotne zagrożenie ku zjawisku pornografii. Osoby z ZA podatne na kwestię pornografii lub nie poddane profilaktycznym oddziaływaniom wobec pornografii zwłaszcza pornografii dziecięcej - mogą w nią się silnie zaangażować i naiwnie uwierzyć w informację pochodzące z wirtualnych witryn. Osoby zdrowe oglądające pornografię dziecięcą rozumieją, że przedstawione dzieci są wykorzystywane fizycznie i psychicznie, nie są zdolne do wyrażenia zgody na takie zachowanie. Czują dyskomfort i niezgodę na takie przestępcze czynności. Osoby z ZA natomiast nie mają wystarczającej zdolności z uwagi na ograniczenia w „teorii umysłu”. Mają trudność z określeniem związku między dziećmi, a przepisami prawnymi. Nie rozpoznają często udręki lub niepokoju nadużyć wobec dzieci. Nie widzą szkody w oglądaniu pornografii, gdyż żyją w bardzo dosłownym świecie. Młodzież z ZA zakłada, np. dziecko jest na zdjęciu bo chciało tam być - w takim razie skoro to wola dziecka, to dlaczego ma być pociągnięty do odpowiedzialności za czyjeś nadużycie dziecka?. Młodzież z ZA po prostu otrzymuje obrazy, nie produkuje ich, ani nie udostępnia ma problem z rozpoznaniem wykorzystania seksualnego. Nie mają oni pojęcia o prawnych konsekwencjach zachowania. Nie rzadko z racji ich funkcjonowania, niezdolności do wychwytywania sygnałów społecznych, emocjonalnych są odrzucani i fałszywie oskarżani nawet o pedofilię. Osoby ZA szukają w Internecie informacji na temat sensu i reakcji interpersonalnych. Łatwiej im nawiązać relacje w sieci – wolą

pisać niż rozmawiać, gdyż nie muszą od razu spontanicznie odpowiadać nie widzą min, nie słyszą tonu głosu, nie ich nie rozprasza. Świat techniki jest dla nich bardziej logiczny i przewidywalny niż świat emocji i relacji, które są kompletnie nieprzewidywalne. Jednakże wszystko powoduje, iż na w każdym momencie surfowania w sieci mogą na potkać na pornografię. Szczególnie na pornografię dziecięcą, gdyż łatwiej jest im nawiązać relacje z dziećmi – są bowiem one na podobnym poziomie emocjonalnym.

Niewątpliwie rozpatrując analizowany przypadek należało wziąć pod uwagę kryteria seksuologicznej normy wg M. Beisert (2002, s. 3-6), gdzie zakłada się, że ekspresja seksualna przybiera formę normatywną gdy:

1. Nie utrudnia zadań rozwojowych przewidzianych dla tego okresu.
2. Mieści się w repertuarze zachowań seksualnych charakterystycznych dla danego wieku.
3. Dokonuje się między osobami będącymi w zbliżonym wieku.
4. Oparta jest na zasadzie dobrowolności.
5. Prowadzi do realizacji celów seksualnych.
6. Nie narusza zdrowia.
7. Nie narusza rażąco przyjętego porządku społecznego.

Dotychczasowe analizy zebranego materiału empirycznego upoważniają do stwierdzenia, że u badanego chłopca zachowania o charakterze seksualnym były zachowaniami utrudniającymi proces edukacji oraz zachowaniami niepożądanymi. W znaczny sposób utrudniały realizację obowiązku szkolnego a proces dydaktyczny na skutek owych zachowań był zagrożony. Nabycie umiejętności szkolnych przez badanego było ograniczone. Zachowania naruszały również normy obowiązujące w grupie. Również zachowanie chłopca naruszało obszar porządku społecznego jakim społeczności szkolna.

Jednakże z drugiej strony odizolowanie od grupy rówieśniczej oraz zakwalifikowanie objawów i samego badanego jako jednostki niedostosowanej społecznie wręcz idącej w kierunku demoralizacji spowodowało jeszcze bardziej zainteresowanie się światem wirtualnym i odpłynięcie w ten świat jeszcze głębiej. Internet stał się jedyną aktywnością badanego i formą nawiązywania jakichkolwiek kontaktów z rówieśnikami. Funkcjonowanie badanego w Internecie spowodowało, iż badany napotykał coraz częściej na informacje oraz strony zawierające przeróżne treści pornograficzne. Początkowo zachowania przybierał formę typowych ekspresji seksualnych przypisanych wspomnianego wcześniej wieku rozwojowego. Jednakże zaczęły one już nie wystarczać. Chłopiec poszukiwał coraz to innych treści, bardziej stymulujących jego wyobraźnię i odczucia fizjologiczne. Napotykał wówczas na pornografię twardą i wulgarną. Traktującą często kobiety bardzo instrumentalnie. Stąd przyjął taki model traktowania kobiet, co modelował w stosunku do matki. Zaczął tworzyć pornografię z udziałem zwierząt nie widząc jako dziecko z Zespołem Aspergera nic w

tym złego. Jednakże i to w pewnym momencie nie wystarczyło i napotkał, a następnie zainteresował się pornografią dziecięcą – oglądaniem jej, gdyż w tym świecie i na tym poziomie funkcjonowania poznawczego i emocjonalnego bez problemu się porozumiewał. Osoby z Zespołem Aspergera nie dostrzegają szkody ani winy w oglądaniu lub otrzymywaniu pornografii zwłaszcza dziecięcej. Nie rozumieją związku między posiadaniem takich obrazów, postrzeganiem jako posiadacza – pedofila. Tym trudniej jest jeszcze gdy mamy do czynienia z różnymi sprzężeniami zaburzeń tak jak w omawianym przypadku.

Niewątpliwie mamy do czynienia z przypadkiem, gdzie pornografia nie była główną i jedyną przyczyną wystąpienia ryzykownych zachowań seksualnych ale stała się czynnikiem wzmacniającym ryzykowne zachowanie seksualne, które może przybrać formę nawet uzależnienia od pornografii lub przyczynić się do zejścia na drogę podejmowania przestępczych aktywności nieletniego na tle seksualnym.

Na drodze rozważań okazuje się pomocny model przestępczości na przestrzeni życia opracowany przez Paula Ekbloma, a następnie zaadoptowany i poszerzony do tzw. *DesingAgaintsCrime DAC CrimeLifecycleModel*, co można przetłumaczyć na język polski jako projekt przeciwko przestępczości model przestępczości na przestrzeni życia jednostki (Wotton, Marselle 2018). Model obejmuje 10 etapów w którym sześć pierwszych określanych jako przedprzestępcze, a cztery kolejne jako postprzestępcze (Pawełek, s. 38).

Model ten zawiera trzy podstawowe zasady:

- zachowanie przestępcze może doprowadzić do kolejnego dlatego kluczem do zapobiegania przestępczości jest przerwanie tego cyklu,
- fazy od 1-6 są warunkiem wstępnym popełnienia przestępstwa, co ważne w prowadzonych wszechstronnych działaniach profilaktycznych projektujący je nie muszą wspierać wszystkich przestępczych faz, ale mogą skoncentrować się na jednej fazie,
- nie możliwe jest aby wszystkie działania prewencyjne w 100% procentach były efektywne, dlatego istotne jest branie pod uwagę problemów, które wyłaniają się już po popełnieniu przestępstwa (fazy od 7-10), (Ibidem s. 38).

Fazy

1. Gotowość sprawcy do popełnienia przestępstwa – predyspozycje, motywacje, środowisko, występujące już zachowania ryzykowne.

2. Dostępność środków do popełnienia przestępstwa ale także obiektów

3. Obecność sprawcy „w sytuacji” – obecny celowo, okazynie (dotyczy to zaplanowania sytuacji).
4. Cechy produktu, osoby, miejsca, środowiska. Mówimy tu o ich podatności, (anonimowość – trudność rozpoznania, łatwość dostępu)
5. To zachowania, działania, zdolności innych osób (zapobiegają aktywnie przestępstwu).
6. Przewidywanie przez sprawców ryzyka wysiłków i nagród, a dokładnie wzrost postrzegania ryzyka bycia schwytanym oraz wzrost poniesionego przez sprawcę wysiłku, aby osiągnąć nagrodę. **Te fazy prowadzą do popelnienia przestępstwa.** Po czym występują cztery fazy postprzestępcze
7. Skutki bezpośrednie czynu.
8. Wykrycie przestępstwa.
9. Ściganie sprawcy, sprawców.
10. Długotrwałe (odroczone) konsekwencje przestępczości, które są odczuwane przez ofiary i ich rodziny (ich przyszłe zachowania), sprawców (zachowania podejmowane w przyszłości), produkty czy miejsca przestępstwa, społeczności i społeczeństwo (Por, Pawełek, s. 38-29).

W przypadku omawianej kwestii dalszego rozwoju ryzykownych zachowań seksualnych u badanego funkcjonuje on w fazie przedprzestępczej, czyli takim gdzie jest jeszcze możliwości podjęcia oddziaływań wychowawczych czy terapeutycznych. Takim etapie w którym pali się jeszcze „zielone światło” ku normatywnej drogi rozwoju psychoseksualnego i psychospołecznego badanego. Widzimy, że badany ma predyspozycje i podejmuje zachowania ryzykowne. Posiada także łatwy dostęp do urządzeń elektronicznych, treści pornograficznych, łatwo i sprawnie porusza się po wirtualnym świecie. Posiada także już spore doświadczenie z tworzenia filmów o zabarwieniu erotycznym z udziałem zwierząt.

Podsumowanie

Zapewne pornografia kształtuje u dzieci i młodzieży wypaczony i negatywny obraz świata i relacji międzyludzkich. Świat jawi się jako rzeczywistość, która nie jest w stanie zaspokoić ich podstawowych potrzeb – potrzeby bezpieczeństwa i miłości. W systemie rodzinnym badanego szczególnie owe poczucie bezpieczeństwa zostało zachwiane. Prawdopodobieństwo wejścia na drogę przestępczą wzrasta wraz z dodatkowo zdiagnozowanymi innymi zaburzeniami badanego, które są dodatkowymi impulsami do podejmowania zachowań ryzykownych z pogranicza prawa lub przekraczające prawo szczególnie w sytuacjach, gdy nie podejmuje się prawidłowych oddziaływań wychowawczych, profilaktycznych czy terapeutycznych lub w ogóle je się pomija uważając, że dziecko już tak ma lub z tego wyrośnie. Sama specyfika funkcjonowania społecznego młodzieży z

ZA, gdzie przeważnie osoba ta zna zasady i normy społeczne, lecz ma ogromne trudności z ich stosowaniem stwarza niebezpieczeństwo zejścia na drogę przestępczą. Niewątpliwie wczesne prawidłowe rozczytywanie zarówno przez rodziców jak i nauczycieli zachowań seksualnych nie tylko u dzieci zdrowych ale także u dzieci z różnymi zaburzeniami czy chorobami powinny się stać jest jedną z koniecznych i podstawowych umiejętności współczesnego nauczyciela. Edukacja seksualna oraz profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych stanowią niewątpliwie w tych przypadkach czynniki chroniący dla dzieci i młodzieży przed zarówno stanieniem się ofiarą jak i sprawcą ryzykownych a nawet przestępczych zachowań seksualnych.

Bibliografia

1. Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna serce i umysł*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997
2. Adamski. F, *Odkrywać zakrywane*, [w:] Wychowawca, 11/2001, s.10
3. Bancroft J., *Seksualność Człowieka*, Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2011
4. Beisert M., *Seksualność w cyklu życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Poznań 2004
5. Beisert.M., *Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży*. Dziecko krzywdzone. Teoria Badania Praktyka, 16, 1-15.
6. Bonner.B., *Dzieci przejawiające problemy z zachowaniami seksualnymi – diagnoza i terapia*. Dziecko krzywdzone. 16, 1-8.
7. Biuro Regionalne Światowej Organizacji Zdrowia dla Europy i Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej (BZgA)„„Standardy edukacji seksualnej w Europie,” Warszawa 2012.
8. Branka M., Cieślukowska D., *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, Villa Decius, Kraków 2010
9. D.K. Braun-Courville, M. Rojas, *Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors*, „Journal of Adolescent Health”, nr 45, 2009.
10. J.D. Brown, S. Keller, S. Stern, *Sex, sexuality, sexting, and sexed: Adolescents and the media*, „The Prevention Researcher”, nr 16, 2009.
11. I. Beyens, L. Vandenbosch, S. Eggermont, *Early Adolescent Boys' Exposure to Internet Pornography: Relationships to Pubertal Timing, Sensation Seeking, and Academic Performance*, „The Journal of Early Adolescence”, 2014.
12. Carnes P., *Od nalogu do miłości. Jak wyzwolić się z uzależnienia od seksu i odnaleźć prawdziwe uczucie*, Media Rodzina, Poznań 2001
13. Cline V.,B., *Skutki pornografii*, TOR, Gdańsk 1996
14. Czub M., *Zrozumieć dziecko wykorzystywane seksualnie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2015
15. Darney P.D., Speroff L., *Antykoncepcja*, Medycyna praktyczna, Kraków, 2014

16. Dębski R. (red.), *Antykoncepcja. Zalecenia i wskazania, nowości na rynku dla lekarzy ginekologów i położników*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2014
17. Dines G., *Jak skradziono naszą seksualność. Pornoland*, Wydawnictwo Polskiej Prowinjii Dominikanów W drodze, Poznań 2012.
18. Długołęcka A., Lew-Starowicz Z., *Edukacja seksualna*, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 2006
19. Durex Global Sex Survey results, 2017
20. EU NET ADB, *Badanie nadużywania Internetu przez młodzież w Polsce i Europie*, 2012.
21. Friedrich. W.N, Fisher.J, Broughton.D, Houston. M, Shafran. C.R, *Normatywne zachowania seksualne u dzieci-nowe ustalenia badawcze*. Dziecko krzywdzone, 4 (41), 1-69.
22. Fromm E., *Miłość płęć i matriarchat*,Rebis, Poznań 2011
23. Filar M *Pornografia. Studium z dziedziny polityki kryminalnej*, Toruń 1977, s. 140.
24. Filar M, *Przestępstwa seksualne w polskim prawie karnym*, Toruń 1985, s. 113-118.
25. Grzelak Sz, *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualnystan badań w Polsce i na świecie*, Kraków 2009.
26. Glaser D., Frosh S., *Dziecko seksualnie wykorzystane*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1995
27. Griffin E., *Podstawy Komunikacji Społecznej*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003
28. Gładysz A. (red.), *Zakażenie HIV/AIDS poradnik dla lekarzy praktyków*, Wydawnictwo Continuo, Wrocław 2007
29. Godlewski J., *Życie płciowe człowieka*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1975
30. Grzelak S., *Konferencja. Wartości do szkoły. Szkoła z wartościami*, Instytut Profilaktyki Zintegrowanej, Warszawa 2013
31. Habrat B. (red.) *Zaburzenia uprawiania hazardu i inne tak zwane nałogi behawioralne*, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2016
32. Hunt S.A, Kraus S.W , *Exploring the Relationship Between Erotic Disruption During the Latency Period and the Use of Sexually Explicit Material, Online Sexual Behaviors, and Sexual Dysfunctions in Young Adulthood*, „Sexual Addiction & Compulsivity”, nr 16, 2009
33. Janczewski. A., Radomski.J, *Rozwój psychoseksualny*. W: Jaczewski.A. Wojnarowska.B. *Dojrzewanie*, Warszawa 1982,s.52.
34. Janczewski. A., Radomski.J, *Rozwój psychoseksualny*. W: Jaczewski.A. Wojnarowska.B. *Dojrzewanie*, Warszawa 1982,s.52.
35. Izdebski Z., *Seksualność Polaków na początku XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012

36. Izdebski Z., Ostrowska A., *Seks po polsku Zachowania seksualne jako element stylu życia Polaków*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2004
37. Jabłoński P., Bukowska B., Czabała J.C. (red.), *Uzależnienie od narkotyków podręcznik dla terapeutów*, Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2012
38. Jąderek I., *Seksolatki. Jak rozmawiać z młodzieżą o seksie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016
39. Jaczewski. A, *Wstęp do dorosłości*, Warszawa 1990, s. 270.
40. Kalat J., *Biologiczne podstawy psychologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006
41. Kałka I., *Dzieci krzywdzone i wykorzystywane seksualnie. Poradnik dla rodziców i wychowawców*, Wydawnictwo Projekt-Kom 2007
42. Kępiński A., *Z psychopatologii życia seksualnego*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1973
43. Krawulski-Ptaszyńska.A, *Psychospołeczne uwarunkowania korzystania z pornografii przez mężczyzn*, Poznań 2003.
44. Kratochvil S., *Leczenie zaburzeń seksualnych*, Iskry, Warszawa 2002
45. Kornas-Biela.D, *Pornografia krzywdą wyrządzaną rodzinie*, [w:] Służba Życiu, 1-2/2000.
46. Leiblum S.R., Rosen R.C., *Terapia zaburzeń seksualnych*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005
47. Lew-Starowicz Z., *Encyklopedia erotyzmu*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2002
48. Lew-Starowicz Z., *Miłość i seks: Słownik encyklopedyczny*, Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999
49. Lew-Starowicz Z., *Seksuologia sądowa*, Wydawnictwo lekarskie PZWL, Warszawa 2000
50. Lew-Starowicz Z., Skrzypulec V., *Podstawy Seksuologii*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010
51. Macrae N., Stangor C., Hewstone M., *Stereotypy i uprzedzenia. Najnowsze ujęcie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1998
52. Maguire D.C. (red.), *Scared Rights. The Case for Contraception and Abortion in World Religions*, Oxford University Press, Oxford 2003
53. Makaruk K., Wójcik S., *EU NET ADB – Badanie nadużywania internetu przez młodzież w Polsce i Europie*, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2012
54. Mikulska J., *Tożsamość kobiet i mężczyzn w cyklu życia*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1996
55. W.L. Marshall, *The use of sexually explicit stimuli by rapists, child molesters, and nonoffenders*, „The Journal of Sex Research”, 1988.
56. Nowak.M, Gawęda.A, Janas-Kozik, *Fizjologiczny rozwój psychoseksualny dzieci i młodzieży*. Seksuologia Polska 2010, 8, 2, 64-70.
57. Nijakowski.L, *Pornografia. Historia, znaczenie, gatunki*, Warszawa 2010, s. 46-47.

58. Ostrowska. K, *Psychologiczne podstawy sprzeciwu wobec pornografii*, [w:] Służba Życiu, 1-2/2000, s. 17.
59. ORE, *Zagrożenia pornografią - Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych*, Warszawa 2015.
60. Ratkowska-Pasikowska.J, Pasikowski. S., *Rozwiązania metodologiczne w badaniach nad dziecięcą seksualnością*. Rocznik Lubuski 2015, tom 41, cz.1,117-129.
61. Sieja.K, *Wiedza o życiu seksualnym człowieka*. Wybrane zagadnienia, Koszalin 2004.
62. Skrzypulec-Plinta.V, Drosdzol-Cop.A, *Ginekologia dziecięca i dziewczęca*, Warszawa 2017.
63. E.W. Owens, R.J. Behun, J.C. Manning, R.C. Reid, *The Impact of Internet Pornography on Adolescents: A Review of the Research*, „Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention”, 2012.
64. B.Y. Park, G. Wilson, J. Berger, M. Christman, B. Reina, F. Bishop, W.P. Klam, A.P. Doan, *Is Internet Pornography Causing Sexual Dysfunctions? A Review with Clinical Reports*, „Behavioral Sciences”, 2016
65. Pawełek K., *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży szkolnej u progu adolescencji*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2016.
66. Plopa M., Kaźmierczak M., *Komunikacja w bliskich związkach. Teoria i metoda badania*, Vizja Press & It Warszawa 2012
67. Ribner N.G., *Terapia nastolatków*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005
68. Sajkowska M. (red.) *Wykorzystanie seksualne dzieci*, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2004
69. Satir V., *Terapia Rodziny*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2000
70. Sokoluk W., *Wychowanie do życia w rodzinie. Poradnik metodyczny dla nauczycieli*, Wydawnictw Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2003
71. Stefaniak W. (red.), *Terapia Poznawczo Behawioralna. Zaburzenia seksualne*, Fundacja Centrum CBT, Warszawa 2014
72. Strelau J., Doliński D., *Psychologia podręcznik akademicki*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2008
73. Sujak E., *ABC psychologii komunikacji*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006
74. Świerszcz J. (red.), *Lekcja Równości: Jak prowadzić działania antydyskryminacyjne w szkołach*, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2015
75. Scott. D.A., *Pornografia jej wpływ na rodzinę, społeczeństwo, kulturę*, Gdańsk 1995, s.13.
76. C. Sun, A. Bridges, J. Johnason, M. Ezzell, *Pornography and the Male Sexual Script: An Analysis of Consumption and Sexual Relations*, „Archives of Sexual Behavior”, nr 45, 2014
77. Towned A., *Jak doskonalić asertywność*, Zysk i S-ka, Poznań 1996

78. Young J.E., Klosko J.S., Weishaar M.E., *Terapia Schematów. Przewodnik praktyka*, Wydawnictwo GWP, Sopot 2014
79. Zielona-Jenek.M, Chodecka.A., *Jestem chłopcem jestem dziewczynką. Jak wspomagać rozwój seksualny dziecka*, Gdańsk 2010.

Netografia:

1. Jakubik A., Zespół uzależnienia od Internetu (ZUI) - Internet Addiction Syndrome (IAS), <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=52/> [portal psychologiczny], dostęp: 16-07-2017
2. Kodeks Karny, <http://isap.sejm.gov.pl/> [Internetowy System Aktów Prawnych], dostęp: 16-07-2017

Źródła własne:

1. Nowak. K – *Dokumentacja własna*, Bydgoszcz 2017.
2. Materiały pokonferencyjne z konferencji międzynarodowej – Seksuolog w procesie ustawicznego, pt. Pacjent i seksuolog w procesie terapii, Poznań 2018.
3. Materiały pokonferencyjne z konferencji międzynarodowej – Społeczne i rozwojowe konsekwencje pornografii, Warszawa 2015.